

ТЕХНОЛОГІЇ СТАНОВЛЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Т. Л. Антоненко

ORCID 0000-0001-7588-382X

Стаття присвячена характеристиці психолого-педагогічних технологій становлення ціннісно-смыслової сфери особистості студента. Необхідність пошуку практичних шляхів вирішення проблеми становлення ціннісно-смыслової сфери особистості студента зумовлює звернення до поняття «технологія». З урахуванням потенційних можливостей феноменологічного та герменевтичного підходів, наявної практики психологічної підтримки студентської молоді в умовах освітнього середовища закладу вищої освіти визначено доцільність використання таких технологій реалізації програми становлення ціннісно-смыслової сфери особистості студента, як нарративні технології, технології логотерапії, ампліфікації, кожна з яких характеризується використанням відповідних форм та методів, темпоральними показниками та прогнозованими результатами. Розглядаються нарративні технології, що забезпечують реалізацію рефлексивного акту, який винесено в міжособистісний діалогічний простір взаємодії та завдає напрям перебудови, добудови смыслової сфери особистості; технології логотерапії, основами якої є такі концепти: свобода волі, прагнення до смыслу, смысл життя; технології ампліфікації становлення ціннісно-смыслової сфери особистості студента спрямовані на усвідомлення студентами своїх потреб та особистісних цілей, цінностей професії та смыслових установок особистості, розвиток здібностей цілепокладання, вибудовування своїх професійних та особистісних життєвих стратегій. Розкривається сутнісна характеристика представлених технологій. Визначені умови ефективності психолого-педагогічних технологій.

Ключові слова: ціннісно-смыслова сфера, методологічні підходи, технологія, нарратив, логотерапія, ампліфікація.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Педагогіка та психологія плідно працюють над пошуком таких механізмів розвитку

людини, які б дали їй можливість досягти повної реалізації своєї індивідуальності у відповідності до людської сутності, яка моделює свій ціннісний світ і орієнтується на ідеальні зразки людського буття. Особливого значення набуває проблема вивчення ціннісно-сміслової сфери особистості, і зокрема юнацького віку – студентів. Категорії цінностей і смислів є провідними в сучасних гуманітарних науках, вчені досліджують ті специфічні особливості, які визначають сутність людини як людської істоти, процеси і механізми придбання нею цінностей і смислів життя. В умовах посилення кризових явищ у суспільстві, нестабільності в різних сферах життєдіяльності для молодшої людини виникає необхідність виявлення та оцінки власних ціннісно-сміслових орієнтацій, життєвих позицій. Сьогодні актуалізується необхідність включення студентів у смислопошукову діяльність, яка може бути здійснена у процесі реалізації завдань відповідних програми та психолого-педагогічних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Наративні описи розглядаються сучасними науковцями (Н. Чепелева, М. Смульсон, О. Шиловська, С. Гуцол, А. Утюганов, М. Яницький) не лише як вагомий елемент герменевтичного дослідницького інструментарію, але й як метод впливу на цінності і смисли особистості. Положення логотерапії знайшли своє відображення в наукових працях В. Франкла, А. Ленгле. Поняття ампліфікації досліджували К. Юнг, А. Пузирей, В. Зінченко; в контексті психічного розвитку дитини започаткував О. Запорожець.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Провідний український філософ С. Кримський відзначав, що особливість нашого часу полягає в необхідності навчити студентів користуватися «знаннями, настояними на совісті», навчити творчості, гумору, евристиці, герменевтиці, духовності, вмінню моделювати свій власний образ, побудований на системі життєвозначущих високоморальних естетичних цінностей. Важливо, щоб у студентської молоді були чітко визначені смисли життя згідно зі сформованими високоморальними і естетичними ідеалами. Водночас студентська молодь повинна бути висококультурною, інтелігентною, творчою. Саме становлення ціннісно-сміслової сфери є своєрідним фундаментом розвитку особистості, яка визначає вектор смислової ідеальної спрямованості життєвого шляху людини, який ґрунтується на системі цінностей і смислів (Інтерв'ю з С. Б. Кримським «Знання, настояні на совісті»).

Необхідність пошуку практичних шляхів вирішення проблеми становлення ціннісно-сміслової сфери особистості студента зумовлює

звернення до поняття «технологія» саме в аспекті психолого-педагогічної практики.

Мета статті – розглянути основні психолого-педагогічні технології становлення ціннісно-сислової сфери особистості студента.

Виклад основного матеріалу. Варто зауважити, що у сучасному науковому дискурсі само поняття «технологія» (від грец. *techne* – мистецтво, майстерність, уміння та *logos* – слово, учення) вже не є прерогативою тільки технічної сфери, а вийшло на рівень загальнонаукової термінології та позначає сукупність методів, що використовуються у тому чи іншому процесі. У сучасних наукових працях в галузі психології та педагогіки наявне неоднозначне ставлення до використання поняття «технологія» в контексті реалізації завдань психологічної теорії та практики. Так, достатньо поширеною є думка про те, що поняття «особистість» та «технологія» принципово несумісні внаслідок неможливості забезпечити гарантований результат у зв'язку із варіативністю індивідуальних якостей людини, мінливістю їхнього перебігу.

Разом з тим необхідність, по-перше, забезпечення цілеспрямованості та змістовності у вирішенні конкретних проблем людини або групи, по-друге, використання комплексу логічно та тематично дібраних методів та прийомів, що об'єднані певною концептуальною ідеєю, зумовлює звернення до психолого-педагогічних технологій. У практиці використовуються поняття «психологічні технології консультування» (С. Васьківська, О. Козлова, А. Красилю та ін.), «психологічні технології освітнього тренінгу» (Е. Помиткін), «психологічні технології управління станом людини» (А. Леонова, А. Кузнецова та ін.), «психологічні технології іміджмейкінгу» та ін.

Ми згодні з такою позицією А. Юрєвича (2005): «Якщо в методах психології міститься переважно знання про те, як отримати психологічне знання, то в психологічних технологіях – про те, як його використовувати на практиці» (с. 157). Психологічні технології пов'язані із методами та прийомами, що спрямовані на цілеспрямоване перетворення особистості або групи. Основним застереженням у визначенні сутності та специфіки психологічних технологій як різновиду соціальних технологій, на нашу думку, є необхідність уникнення та максимального попередження ситуацій маніпулювання свідомістю людини.

З урахуванням потенційних можливостей феноменологічного (Е. Гуссерль, М. Гайдеггер, М. Мерло-Понті, Ж. Сартр; О. Зінченко, О. Улановський та ін.) та герменевтичного підходу (Г.-І. Гадамер, П. Рікер; А. Брудний, В. Знаков, З. Карпенко, Н. Чепелева та ін.), наявної практики

психологічної підтримки студентської молоді в умовах освітнього середовища закладу вищої освіти визначено доцільність використання таких технологій реалізації програми становлення ціннісно-сміслової сфери особистості майбутніх фахівців, як нарративні технології, технології логотерапії, ампліфікації, кожна з яких характеризується використанням відповідних форм та методів, темпоральними показниками та прогнозованими результатами.

Успішність представлених технологій залежатиме від забезпечення таких умов:

- урахування індивідуального рівня становлення ціннісно-сміслової сфери студентів;

- емоційна включеність студентів;

- суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладачів із студентами, студентів у групі (взаємодія та взаємозбагачення модусів «Я» кожного учасника; узгодження особистісних смислів та необхідності регуляції групових цінностей та смислів);

- особистісна позиція викладача (викладач як посередник, медіатор між змістом програми та студентами, сприяє виведенню предмету, що розглядається (явище, процес), на межі смислового поля (В. Клочко);

- ініціювання процесів смислотворення на основі опосередкованого впливу);

- орієнтація на рівень особистісного смислу майбутніх фахівців;

- взаємопоповнюваність;

- варіативність форм та методів;

- забезпечення рефлексії та зворотного зв'язку.

Одним з провідних методологічних підходів дослідження проблеми становлення ціннісно-сміслової сфери особистості майбутніх фахівців визначено герменевтичний підхід. Концептуальною характеристикою герменевтики є те, що вона «працює із текстами, причому як із текстами письмовими, що характерно для класичної герменевтики, так й із текстами в широкому семіотичному смислі, тобто з будь-яким семіотичним об'єктом, що має знакову природу та є предметом розуміння, інтерпретації, декодування» (Проблеми психологической герменевтики, 2009, с. 10). Відповідно в контексті технологічного забезпечення реалізації програми становлення ціннісно-сміслової особистості майбутніх фахівців належне місце відведено саме нарративним технологіям, які забезпечують реалізацію рефлексивного акту, який винесено в міжособистісний діалогічний простір взаємодії та завдає напрям перебудови, добудови смислової сфери особистості.

У дослідженнях сучасних українських науковців (Н. Чепелева, М. Смульсон, О. Шиловська, С. Гуцол) відзначається, що «нарратив (оповідальний текст) є досить гнучкою моделлю, яка дозволяє нам осмислювати реальність, пристосовуючись до неї, оскільки він сам є частиною цієї реальності (Нарративні психотехнології, 2007, с. 4). На операційному рівні нарратив визначається, як «замкнену завершену структуру, що включає такі характеристики, як послідовність і завершеність дій, події, що змінюють одна одну і розміщені у хронологічному або ж іншому, підпорядкованому якійсь єдиній логіці, порядку, оцінки найбільш значимих подій, афективне ставлення до них оповідача. Він являє собою трансформацію неупорядкованих життєвих подій у певну послідовність, вибудовану, виходячи з загальної життєвої концепції оповідача, його особистісного міфу що визначає внутрішню логіку породжуваного тексту» (Там само, с. 25).

Сучасна психолого-педагогічна практика спирається на такі смислоутворювальні та констатувальні чинники оповідального тексту (нарративу): «тема, персонажі, сюжет оповіді та життєві обставини, які в ній викладаються, оцінки персонажів, в тому числі – і самого себе, котрі часто подаються в стислому вигляді на початку або наприкінці оповіді; хронотоп як єдність простору і часу, що виникає в процесі взаємодії оповідача з тими подіями, про які йдеться в оповіді, причому хронотоп є апостеріорним у тому сенсі, що набуває реальності лише всередині тексту-нарративу» (Там само, с. 23). Різновидом нарративу виступає особистісний нарратив, який «розгортаючись у розповідь або історію, тобто, нарративний текст, дає нам змогу об'єктивувати найважливіші якості людини, зокрема, її базові життєві концепції (у тому числі, і Я-концепцію), настановлення, мотиви, інші особистісні утворення, кінець-кінцем її «версію» себе та власного життя» (Там само, с. 28).

Поняття «нарративні технології» в аспекті реалізації завдань психологічної практики використовується такими науковцями, як М. Смульсон, Н. Чепелева, А. Утюганов, М. Яницький та ін. До нарративних технологій віднесено:

- нарративний тренінг,
- створення автобіографічних нарративів,
- сторителінг (створення історій, оповідань),
- створення метафоричних історій,
- створення авторської позиції за допомогою питань,
- групове обговорення нарративів,
- створення «колективної історії».

Важливим підґрунтям реалізації завдань програми становлення ціннісно-сміислової сфери особистості майбутніх фахівців необхідно визнати положення *логотерапії* (від грец. *logos* – слово та *therapeia* – турбота, догляд, лікування) (В.Франкл), яка на сьогодні розглядається як емпірично обґрунтований психотерапевтичний підхід, основами якого є такі концепти: свобода волі, прагнення до смислу, смисл життя. В. Франкл (1990), представник екзистенціальної психології, засновник логотерапії вважав, що головна мета людини – дізнатися, у чому полягає смисл її існування. Смисл, на думку В. Франкла, не можна штучно вигадати, він існує завжди, важливо його віднайти у потоці життєвих ситуацій. З урахуванням того, що смисл життя кожної людини є унікальним і неповторним, то важливою ознакою розробленої програми визначено відсутність рецептурного підходу, акцент на творчій діяльності кожної людини в процесі самопобудови власної особистості. Особливо значущими визнано ідеї В. Франкла, по-перше, щодо необхідності здорової напруги, адекватних утруднень, що супроводжують прагнення до високого смислу життя, по-друге, про «екзистенційний поворот» як умову для зміни життєвої позиції на більш відповідальну та перетворювальну. «Екзистенційний поворот», за В. Франклом, передбачає зміну координат питання про смисл життя: справа не в тому, що ми очікуємо від життя, а в тому, що воно чекає від нас. Саме ситуація запитального контексту, в якому знаходиться людина, спонукає її до пошуку відповідей щодо власного смислу життя. Таким чином, у межах занять за програмою становлення ціннісно-сміислової сфери особистості студента доцільним є створення ситуацій, спрямованих на проведення людини через «смісловий вакуум» до пошуку нею власного сенсу життя (Frankl, 1973).

Концепт «свобода волі» у межах логотерапії пов'язано з визнанням того, що в кожній людині зберігається базова свобода для ухвалення рішень і здатність зайняти позицію по відношенню до внутрішніх (психологічних) і зовнішніх (біологічних і соціальних) умов. Відповідно, визнається незалежність людини та здатність проактивно формувати своє власне життя. Прагнення до смислу розглядається як найважливіша мотиваційна сила в людині і, отже, розпізнання та усунення чинників, що перешкоджають пошуку смислу є важливим завданням особистісного становлення кожної людини. Смисл життя як концепт логотерапії ґрунтується на визнанні смислу як об'єктивної реальності. Відповідно, покликанням людини є реалізація своєї свободи та відповідальності з метою покращення самої себе та навколишнього світу. Важливо підкреслити, що смисл життя є контекстуальним поняттям, знаходиться у динаміці згідно особливостей реальної життєдіяльності особистості.

Основними техніками логотерапії визначено:

- «сократівський діалог» (залучення до співробітництва на основі логічної аргументації);
- метод дерефлексії (зняття зайвого самоконтролю, міркування про власні складності),
- метод парадоксальної інтенції (актуалізація того, що людина навмисно намагається уникнути),
- персональне осмислення життя (усвідомлення значення власної особистості для інших людей).

Наприклад, у межах заняття «Життєві смисли особистості» згідно положень логотерапії доцільно запропонувати майбутнім фахівцям «Керівництво для пошуку смислу» (Лэнгле, 2004).

Крок перший. Розглянути ситуацію, щоб побачити можливості, що містяться в ній. (Початкові питання.)

- Що є зараз моя життєва ситуація?
- Про що в ній йде мова?
- Що зараз потрібне?
- Що потрібно від мене?
- Що конкретно я можу зробити?
- Які можливості в мене існують?
- Чи є в теперішньому моменті щось прекрасне, неповторне?

(Цінності переживання.)

- Чи можу я створити щось цінне або вплинути на те, щоб це виникло: виконати роботу, зробити вчинок, створити твір? (Творчі цінності.)

- Які мої особисті життєві установки по відношенню до тих обставин, які неможливо змінити? (Цінності особистих життєвих установок.)

Крок другий. Емоційно зважити кожну з можливостей, щоб відчуті її важливість для мого життя. (Питання про емоційну значущість)

- Що я відчуваю, коли думаю про цю можливість?
- Як я себе почуватиму, якщо я зроблю це?
- Як я себе почуватиму, якщо я не зроблю цього?
- Як я себе почуватиму після деякого часу (через день, тиждень, місяць...), якщо я зроблю це?
- Як я себе почуватиму після деякого часу (через день, тиждень, місяць...), якщо я не зроблю цього?

Крок третій. Вибрати найкращу для мене в цих обставинах можливість. (Питання про свободу)

- Що по совісті було б правильно зробити в цій ситуації?

– Як я буду ставитися до себе, якщо не зроблю цього? (Ким я виглядатиму у власних очах?)

– Чи дійсне це моє власне рішення або мене до нього хтось або щось змушує?

– Чи добровільно я роблю цей вибір? Чи можу я сказати: «Я сам хочу цього?»

Крок четвертий. Продумати, як краще втілити моє рішення, зрозуміти, що зміниться в моєму житті (й у світі в цілому), якщо це рішення буде втілено. (Питання про відповідальність)

– Що може перешкодити мені реалізувати цю можливість?

– Чи повинен я це зробити зараз?

– Як, за допомогою яких засобів, яким способом я можу зробити це якнайкраще?

– Чи буде цей спосіб дій відповідати мені?

– Навіщо я, власне, повинен це зробити?

– Заради чого (заради кого) я хочу це зробити?

Як це вплине на моє життя і життя інших людей?

Вагоме місце серед технологій, що складають основу програми в контексті вирішення завдань становлення ціннісно-сміислової сфери особистості студента належить *технологіям ампліфікації*.

Ампліфікація (від лат. *amplificatio* – *розширення, посилення, збагачення*) – багатозначний термін, що використовується у різних наукових галузях (біологія, медицина, техніка, риторика, теорія управління, психологія). Так, у теорії управління представлено принцип ампліфікації, згідно якого зовнішній вплив викликає непропорційно сильну реакцію системи. Уперше поняття ампліфікації в психологічному контексті було використано О. Запорожцем стосовно психічного розвитку дитини. Відповідно, ампліфікацією психічного розвитку дитини позначалося максимальне використання можливостей кожного віку для повноцінного психічного розвитку. Згідно ідей О. Запорожця в кожній дитині існують внутрішні рушійні сили розвитку, а отже необхідно визнавати унікальність та неповторність кожного ступеня вікового розвитку дитини. Ампліфікація, згідно теорії О. Запорожця, це розгортання та максимальне збагачення змісту специфічних для дитинства форм діяльності, насамперед ігрової, а також усіх форм спілкування дитини із однолітками та дорослими. Поняття «ампліфікація» може бути використано не тільки для теорії та практики психології дошкільного дитинства, а й для позначення особливостей створення відповідних умов для розвитку та саморозвитку особистості на будь-якому віковому етапі.

Вагоме значення поняття «ампліфікація» має у психології К. Юнга як техніка роботи із сновидіннями. Сутнісні ознаки цього терміну в К. Юнга пов'язано із його значенням у словесності як стилістичної фігури, що складається із низки синонімів, порівнянь, метафор. Відповідно, юнганський аналіз передбачав осмислення сновидінь людини на основі вільних асоціацій та метафор. Означений контекст зумовлює й наявність у сучасній психології потлумачення *ампліфікації* як техніки роботи із психологічно значущим матеріалом методами розширення простору розуміння та значень. У психологічному контексті поняття «ампліфікація» використовується також для позначення методу гуманітарних досліджень, що полягає в посиленні виразності висловлювання, зокрема за допомогою коментарів (А. Пузирей, В. Зінченко).

Технології ампліфікації у межах програми становлення ціннісно-сислової сфери особистості майбутніх фахівців спрямовані на усвідомлення студентами своїх потреб та особистісних цілей, цінностей професії та смислових установок особистості, розвиток здібностей цілепокладання, вибудовування своїх професійних та особистісних життєвих стратегій.

Технології ампліфікації ґрунтуються на теоретичних засадах діяльнісного, аксіологічного, суб'єктного, герменевтичного та феноменологічного методологічних підходів, визнанні культури як метасистеми ціннісно-сислової сфери особистості, значущості текстів культури різного семіотичного типу у розвитку людини.

З урахуванням сутності поняття «ампліфікація» у психологічному контексті (К. Юнг, О. Запорожець) технології ампліфікації у становленні ціннісно-сислової сфери студентів ґрунтуються, *по-перше*, на використанні культурно-символічних форм репрезентації цінностей та смислів як феноменів людини, *по-друге*, на урахуванні особливостей студентського віку в аспекті сприйняття духовних цінностей, що відображаються у різних текстах культури, та продукування власних текстів культури (усне висловлювання, автонаратив тощо). Відповідно, технології ампліфікації передбачають використання «терапевтичних метафор», «казкотерапії», «наративної психотерапії».

Особливо значення у реалізації технологій ампліфікації надається відповідним контекстам ампліфікації, тобто таким засобам, які суттєво розширюють простір ціннісно-сислових значень та дозволяють використовувати різні семіотичні системи для реалізації практичної роботи із студентами. Такими контекстами визнаються: поточні інтереси студентів, актуальні особистісні прагнення, персональні проекти, знаходження та розкриття нових особистісних характеристик, образів «Я»,

нових версій самого себе. Відповідно актуальними постають використання таких форм репрезентації ціннісно-сміслового досвіду людства, як твори мистецтва (література, живопис, кіномистецтво), метафоричний зміст притч тощо.

З урахуванням особливостей ампліфікації доцільно використовувати методи арт-терапії, зокрема створення візуального образу – людини, події, предмету. Візуальний образ виконує як діагностичну, так й формувальну функції. Так, типовою вправою в такому контексті є завдання «Я в образі рослини», що спрямовано на ідентифікацію себе із певною рослиною, формулювання коментарів до власного малюнку і, отже, на актуалізацію внутрішнього «Я», самопрезентацію своїх особистісних якостей за допомогою символічної форми. Підґрунтям означеної форми роботи є метафори, які «вивільняють» архетипові уявлення людини про себе та навколишній світ.

Предметом візуалізації можуть бути й такі нематеріальні феномени людського буття, як «Добро», «Зло», «Совість», «Віра», «Справедливість» тощо. Відповідно, групове обговорення спрямовується не тільки на з'ясування варіативності метафоричного бачення світу, а й на побудову власних ціннісних уявлень про означені феномени. У межах арт-терапії широко використовуються завдання щодо побудови композицій, що відображають ресурси – чинники, що допомагають студентам усвідомлювати життєві перешкоди та будувати стратегії щодо їхнього подолання.

З урахуванням психотерапевтичних ресурсів метафори у межах соціально-психологічного тренінгу доцільно використовувати різноманітні форми та методи метафоричного тренінгу, оскільки, як зазначає І. Вачков (2007), «досвід будь-якої людини, пов'язаний із пізнанням власного внутрішнього світу, складає основу для значного розмаїття метафор» (с. 80). При цьому «саме метафори дозволяють людині розпізнати та позначити власні переживання та своє ставлення до життєвих труднощів, зрозуміти їхню цінність. Метафора не тільки полегшує цей процес, розширюючи межі свідомості, але й торкається певних шарів підсвідомого» (Там само, с. 291). Заслуговує на увагу пропонування І. Вачковим гри «Метафора проблеми (Там само, с. 291–295). Основне завдання полягає у візуалізації складної для учасника тренінгу проблеми в метафоричні форми. Подальший перебіг гри пов'язано із сприйняттям «вернісажу проблем», усвідомленням смислу пропонованих метафор, вибором метафор, які є найближчими до власного образу проблеми. Наступні етапи гри – переведення метафор з образотворчої мови у вербальну метафоричну форму, групування робіт учасників тренінгу,

формулювання узагальненого варіанту проблеми. Фінальним етапом гри є створення метафори перемоги над проблемою. Як зазначає І. Вачков «така робота завдає необхідну програму змін у поведінці, бере участь у переструктуруванні цінностей, поглядів, позицій» (Там само, с. 291).

У процесі реалізації сутнісних аспектів відповідних технологій належне місце відведено індивідуальним завданням двох типів: а) індивідуальні завдання, що виконуються безпосередньо у процесі відповідного заняття (згідно програми), б) індивідуальні завдання, які виконуються у позааудиторний час. Необхідно наголосити, що індивідуальні завдання у межах тієї чи іншої теми – це обов'язковий елемент заняття, оскільки процес становлення ціннісно-сислової сфери особистості передбачає органічне сполучення індивідуальної та групової форм смислотворення, збагачення ціннісно-сислового досвіду особистості студента. Індивідуальні завдання, виконання яких передбачено в позааудиторний час, орієнтовано на використання засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, представлення змісту завдань у різних семіотичних формах (ілюстративний матеріал, кінофільм, твори живопису).

Висновки. Таким чином, використання елементів наративних технологій спрямовано на активну діяльність студентів у процесі роботи із наративами, зокрема автобіографічними наративами, що сприяє осмисленню власного життя, вибудовуванню перспектив власної професійної та соціальної життєтворчості.

Технології логотерапії вибудовуються на основі формування у студентів відповідальності за пошук та реалізацію смислу в будь-яких, навіть критичних життєвих обставинах.

Завдяки технологіям ампліфікації відбувається співвіднесення унікальності та універсальності кожної особистості, пошук взаємозв'язку ідеального та реального, що відображається в конкретному особистісному досвіді. Важливо відзначити, що ампліфікація дозволяє здійснити як рух від конкретних фактів до ідеального образу, так й рух від ідеального образу до його втілення у вибудовуванні життєвих стратегій особистості.

Література

1. Вачков І. В. Психология тренинговой работы: Содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы. Москва : Эксмо, 2007. 416 с.
2. Інтерв'ю з проф. Сергієм Борисовичем Кримським. «Знання, настояні на совісті». Бесіду вела Каменщикова Ірина. URL: <http://www.newacropolis.org.ua/>

- articles/znannia-nastoiani-na-sovisti-interviu-z-prof-serhiem-borysovychem-krymskym (дата звернення: 10.12.2019).
3. Лэнгле А. Жизнь, наполненная смыслом. Прикладная логотерапия ; пер. с нем. Москва : Генезис, 2004. 128 с.
 4. Наративні психотехнології / Н. В. Чепелева та ін. ; за заг. ред. Н. В. Чепелевої. Київ : Главник, 2007. С.144.
 5. Проблемы психологической герменевтики: под ред. Н. В. Чепелевой. Киев : Изд-во Нац. пед. ун-та им. Н. П. Драгоманова, 2009. 382 с.
 6. Франкл В. Человек в поисках смысла : сб.; пер с англ. и нем. Москва : Прогресс, 1990. 368 с.
 7. Юревич А.В. Психология и методология. Москва: Изд-во «Институт психологии РАН», 2005. 312 с.
 8. Frankl V. *The doctor and the soul: from psychotherapy to logotherapy*. New York: Vintage books, 1973. XXII. 295 p.

References

1. Vachkov, I. V. (2007). *Psikhologiya treningovoy raboty: Soderzhatel'nye, organizatsionnye i metodicheskie aspekty vedeniya treningovoy gruppy [Psychology of training: Substantive, organizational and methodological aspects of the training group]*, 416. Moscow: Eksmo (rus).
2. "Znannia, nastoiani na sovisti" Interviu z prof. Serhiem Borysovychem Krymskym. [Interview with Prof. Serhiy Borysovykh Krymskyi "Knowledge that is true to its conscience"]. Kamenshchikova Irina led the conversation. Retrieved from <http://www.newacropolis.org.ua/articles/znannia-nastoiani-na-sovisti-interviu-z-prof-serhiem-borysovychem-krymskym> (date of appeal: 10.12.2019).
3. Lenge, A. (2004). *Zhizn', napolnennaya smyslom. Prikladnaya logoterapiya [Life, filled with meaning. Applied Logotherapy]*, 128. Translation from German. Moscow: Genезis (rus).
4. Chepelieva, N. V. et al. (2007). *Naratyvni psykhotekhnologii [Narrative psychotechnologies]*. N. V. Chepelieva (Ed.). Kyiv: Hlavnuk, (ukr).
5. Chepeleva, N. V. (Ed.). (2009). *Problemy psikhologicheskoy germenевitiki [Problems of psychological hermeneutics]*, 382. Kiev : Publishing House of the N. P. Drahomanov National Pedagogical University (rus).
6. Frankl, V. (1990). *Chelovek v poiskakh smysla: sb. [Man in search of meaning: collection of works]*, 368. Translation from English and German. Moscow: Progress (rus).
7. Yurevich, A. V. (2005). *Psikhologiya i metodologiya [Psychology and methodology]*, 312. Moscow: Publishing House of the Institute of Psychology of RAS (rus).
8. Frankl, V. (1973). *The doctor and the soul: from psychotherapy to logotherapy*. New York: Vintage books, XXII, 295 (eng).

ТЕХНОЛОГИИ СТАНОВЛЕНИЯ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОЙ СФЕРЫ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА

Т. Л. Антоненко

Статья посвящена характеристике психолого-педагогических технологий становления ценностно-смысловой сферы личности студента. Необходимость поиска практических путей решения проблемы становления ценностно-смысловой сферы личности студента обуславливает обращение к понятию «технология». С учетом потенциальных возможностей феноменологического и герменевтического подходов, имеющейся практики психологической поддержки студенческой молодежи в условиях образовательной среды учреждения высшего образования определена целесообразность использования таких технологий реализации программы становления ценностно-смысловой сферы личности студента, как нарративные технологии, технологии логотерапии, амплификации, каждая из которых характеризуется использованием соответствующих форм и методов, рамочными показателями и прогнозируемыми результатами. Рассматриваются нарративные технологии, обеспечивающие реализацию рефлексивного акта, который вынесен в межличностное диалогическое пространство взаимодействия и задает направление перестройки, достройки смысловой сферы личности; технологии логотерапии, основами которой есть такие концепты: свобода воли, стремление к смыслу, смысл жизни; технологии амплификации становления ценностно-смысловой сферы личности студента направлены на осознание студентами своих потребностей и личностных целей, ценностей профессии и смысловых установок, развитие способностей целенаправленного, выстраивания своих профессиональных и личностных жизненных стратегий.

Использование этих технологий обусловлено возможностями феноменологического и герменевтического подходов. Раскрывается сущностная характеристика представленных технологий. Определены условия эффективности психолого-педагогических технологий.

Ключевые слова: *ценностно-смысловая сфера, методологические подходы, технология, нарратив, логотерапия, амплификация.*

TECHNOLOGIES OF FORMATION OF THE VALUE AND SENSE SPHERE OF THE STUDENT'S PERSONALITY

T. L. Antonenko

The article is devoted to the description of psychological and pedagogical technologies of formation of the value and sense sphere of the student's personality. The need to find practical ways of solving the problem of formation of the value and sense sphere of the student's personality causes the appeal to the notion of "technology". Taking into account the potential possibilities of phenomenological and hermeneutic approaches, existing practice of psychological support of student youth in the conditions

of educational environment of higher education institution, the expediency of using the technologies of realization of the program of formation of student's value and sense sphere of personality is determined. The above-mentioned technologies include narrative technologies, logotherapy technologies, and amplifications. Each of them is characterized by the use of appropriate forms and methods, temporal indicators and prognosis. The narrative technologies considered. They ensure the implementation of the reflexive act, which is placed into the interpersonal dialogic space of interaction and sets the direction of restructuring and completion of the sense sphere of personality. Besides, the logotherapy technologies are examined. The following concepts form the basis of logotherapy technologies: free will, pursuit of meaning, and sense of life. The technologies of amplification of the formation of the value and sense sphere of the student's personality are aimed at the students' awareness of their needs and personal goals, values of the profession and semantic attitudes, development of purposefulness abilities, building one's own professional and personal life strategies.

The use of these technologies is conditioned by the possibilities of phenomenological and hermeneutic approaches. The essential characteristics of the presented technologies are revealed. The conditions for the effectiveness of psychological and pedagogical technologies have been determined.

Keywords: *Value and sense sphere, methodological approaches, technology, narrative, logotherapy, amplification.*

Антоненко Тетяна Леонардівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: tl.antonenko@gmail.com

Antonenko Tetiana Leonardivna – Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Pedagogy Department of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: tl.antonenko@gmail.com